

INVENTÁŘ TENDENCE K VINĚ A HANBĚ (ITVAH): PILOTNÍ STUDIE

Patrik Rudolf, Petra Hubatková, David Kremeník, Vít Kratochvíl, Adam Āpal, Hynek Cíglér

Abstrakt

Tato studie je pilotáží nové metody pro měření náchylnosti k prožívání viny a hanby, *Inventáře tendence k vině a hanbě* (ITVAH). ITVAH je metoda založená na použití scénářů, která rozlišuje afektivní a behaviorální složky těchto dispozic a zároveň zohledňuje soukromé, resp. veřejné prožívání viny a hanby. Pro každý z 16 scénářů byly vytvořeny dvě položky – afektivní a behaviorální reakce, čímž vzniklo celkem 32 položek. Byl předpokládán čtyřfaktorový model měření – *Negativní hodnocení chování* (NHCh), *Náprava*, *Negativní hodnocení self* (NHS) a *Únik*. Dále byla předpokládána negativní souvislost NHS a *Úniku* se sebehodnocením a tendencí k sebeodpuštění a pozitivní souvislost NHCh a *Nápravy* s tendencí k sebeodpuštění. Pilotní studie proběhla na vzorku 249 česky mluvících dospělých (67 % žen, věk 18–75, $Md = 22$). Na základě ordinální konfirmační faktorové analýzy se zohledněním reziduálních kovariancí mezi položkami vztahujících se ke stejnému scénáři jsme zjistili akceptovatelnou shodu předpokládaného modelu s daty. Pro předpokládané souvislosti se sebehodnocením a tendencí k sebeodpuštění jsme však získali pouze částečnou oporu, v rozporu s teoretickým očekáváním jsme zjistili středně silný negativní vztah mezi tendencí k sebeodpuštění a afektivní složkou viny. Pro širší používání této metody v československém prostředí je důležité dále ověřit konstruktovou validitu metody společně s ověřením souběžné validity s *The Test Of Self-Conscious Affect-3* (TOSCA-3).

Klíčová slova: tendence k vině, tendence k hanbě, individuální rozdíly, psychometrika

INVENTORY OF PRONENESS TO GUILT AND SHAME: A PILOT STUDY

Abstract

This paper constitutes a pilot study of a novel measure for assessing proneness to guilt and proneness to shame, *Inventář tendence k vině a hanbě* (ITVAH, *Inventory of Proneness to Guilt and Shame*). ITVAH is a scenario-based method distinguishing affective and behavioural components of guilt and shame and also considering the private or public experience of guilt and shame, respectively. Two items (affective and behavioural reaction) were created for each of the 16 scenarios, resulting in total of 32 items. A four-factor measurement model was assumed – *Negative behaviour evaluation* (NBE), *Reparation*, *Negative self-evaluation* (NSE), *Withdrawal*. Next, we assumed negative correlations of NSE and *Withdrawal* with self-esteem and self-forgiveness and positive correlations of NBE and *Reparation* with self-forgiveness. The pilot study was carried out on 249 Czech-speaking adults (67 % women, aged 18–75, $Md = 22$). An ordinal confirmatory factor analysis with residual covariances between items connected to the same scenarios was conducted. The hypothesized four-factor model was found acceptable. However, we found limited evidence for the hypothesized relationships with self-esteem and self-forgiveness – in contrast to theoretical expectations we found a medium-strong negative relationship between self-forgiveness and affective component of guilt. For further use of the measure in the Czech and Slovak environment it is necessary to assess additional evidence of construct validity and concurrent validity with *The Test of Self-Conscious Affect-3* (TOSCA-3).

Key words: guilt-proneness, shame-proneness, individual differences, psychometrics

Došlo: 6. 1. 2020

Schváleno: 13. 10. 2020

Úvod

Vinu a hanbu lze označit za tzv. morální (též sebevztahné) emoce vyvolávané v situacích selhání nebo překročení určitých norem a vedoucí k reflexi a regulaci sociálně nežádoucího chování (Tangney, Youman, & Stuewig, 2009; Tracy & Robins, 2004). Jak vina, tak hanba mohou vznikat v podobném typu situací. Způsob jejich prožívání se nicméně liší a nese s sebou odlišné projevy. Vina je obecně vnímána jako adaptivnější emoce, která vede ke konstruktivnějšímu jednání a není tolik ohrožující pro celkové hodnocení vlastního já, zatímco hanba je považována za spíše maladaptivní emoci s destruktivnějšími dopady jak na mezilidské vztahy, tak sebehodnocení (Tangney, 1995). Přestože většina lidí ve svém životě do jisté míry zakouší obě emoce, mohou mít jednotlivci v obecné rovině tendenci prožívat jednu a/nebo druhou emoci ve větší či menší míře. Tyto dvě tendence jsou označovány jako *náchylnost¹ k prožívání viny* a *náchylnost k prožívání hanby²* (např. Tangney et al., 2009). V českém prostředí momentálně není dostupná validizovaná metoda, která by byla schopna individuální rozdíly v obou uvedených konstruktech dostatečně dobře měřit. V předkládaném textu prezentujeme pilotní studii námi vytvořeného nového nástroje – *Inventáře tendence k vině a hanbě* (ITVAH).

Teoretické zázemí

Odlišit vinu a hanbu v běžném jazyce bývá relativně obtížné – lidé mají často sklon oba negativní pocity směřovat a souhrnně je označovat jako pocity viny (Tangney, 1995; Tangney et al., 2009). Jedno z široce akceptovaných rozlišení představila Lewisová (cit. dle Tangney et al., 2009), která vymezila vinu jako emoci, jejímž objektem negativní evaluace je *chování* a jeho důsledky, zatímco hanbu popsala jako emoci, při níž je negativně hodnoceno *globální self*. Hanba je proto spojena s pocity méněcennosti, neschopnosti nebo „malosti“. Toto vymezení je kompatibilní s obecnějším pojetím sebevztahných emocí Tracyové a Robinse (2004, 2006). Podle nich se hanba zaměřuje na globální, stabilní aspekty self (např. schopnosti), zatímco vina se zaměřuje na specifické, nestabilní prvky (např. nedostatek snahy v konkrétní situaci).

Vina a hanba tedy představují bolestivé a nepříjemné prožitky, pocity hanby jsou nicméně v tomto ohledu chápány jako intenzivnější (Tangney, 1995; Tangney & Dearing, 2002). Současně vede prožívání pocitů hanby k potřebě „úniku“ ze situace a stažení se do sebe (Tangney & Dearing, 2002). Přestože vina představuje emoci působící taktéž bolest, její regulace probíhá jinými mechanismy. Pocity viny mohou totiž jedince motivovat k nápravnému jednání vedoucímu k odčinění dřívějšího špatného chování (Tangney & Dearing, 2002).

Tyto tendence mohou souviset s tím, že je náchylnost k vině úzce spojena s empatií, zatímco náchylnost k hanbě nemá s empatií žádný vztah (Leith & Baumeister, 1998; Tangney, 1995). Rozdíly mezi náchylnostmi k prožívání viny a hanby lze pozorovat také v jejich psychologických korelátech. Vzhledem k tomu, že hanba, na rozdíl od viny, je úzce spjatá se znehodnocením self, jedním z nejvýznamnějších korelátů náchylnosti k hanbě je právě nízké sebehodnocení (Porter et al., 2019) a také vysoká míra sebekritiky (Gilbert & Irons, 2008). S vysokou mírou sebekritiky může souviset i záporný vztah náchylnosti k hanbě a tendence k sebeodpuštění, zatímco u náchylnosti k vině je tento vztah pozitivní (Carpenter et al., 2016).

¹ V souvislosti s oběma konstrukty užíváme termínů *náchylnost* a *tendence* synonymně.

² V textu používáme pro souhrnné označení těchto dispozic též zkrácenou variantu *náchylnost k vině a hanbě*.

Pocity hanby a viny lze podle některých autorů odlišit i na základě situací, které tyto pocity vyvolaly (Combs et al., 2010; Smith et al., 2002). Prožívání viny je podle nich spojeno se špatným skutkem, o kterém ostatní lidé nevědí. Prožívání je tedy „soukromé“. Naproti tomu pocity hanby jsou způsobovány spíše situacemi, ve kterých prohřešek vnímají i lidé kolem nás. Zde se jedná o „veřejné“ prožívání. Rozlišení viny a hanby skrze situace, které je způsobují, je ale některými autory odmítáno kvůli nedostatečnému empirickému podložení (Tangney, 1992; Tracy & Robins, 2006).

Měření náchylnosti k prožívání viny náchylnosti k prožívání hanby

V současné době se pro měření náchylnosti k prožívání viny a náchylnosti k prožívání hanby nejvíce využívá třetí revize metody *The Test of Self-Conscious Affect-3* (TOSCA-3; Tangney, Dearing, Wagner, & Gramzow, 2000), která je založena na posuzování pravděpodobnosti reakcí uvedených u popsáných scénářů. Jednotlivé položky u každé situace měří náchylnost k hanbě, náchylnost k vině, externalizaci a nezájem. V českém a slovenském prostředí je k měření náchylnosti k vině a hanbě využíván test TOSCA-3 prakticky výhradně (např. Dvořáková, 2013; Kořínek et al., 2019; Látalová, 2017; Marcinechová & Martinčková, 2018; Škrdlík, 2019), přestože řada autorů tuto metodu kritizuje pro její konstruktovou podprezentovanost a neschopnost dostatečně diferencovat mezi oběma konstrukty (Fontaine et al., 2001; Giner-Sorolla et al., 2011; Luyten et al., 2002). Cohenová, Wolf, Panter a Insko (2011) upozorňují na to, že se v TOSCA-3 prolínají emoční a behaviorální složky v položkách jednotlivých konstruktů. Tyto nedostatky se pokusili zohlednit v měřicím nástroji *Guilt and Shame Proneness Scale* (GASP, viz níže), z něž do značné míry vychází také námi vytvářená metoda.

Cíle studie

Cílem této studie je vytvořit metodu, která kombinuje výhody a redukuje nedostatky obou zmíněných dotazníků, a následně provést pilotáž za účelem ověření její faktorové struktury a konstruktové validity. Výsledný nástroj k měření viny a hanby by měl mít čtyřfaktorovou strukturu a teoreticky očekávané vztahy s dalšími proměnnými. Na těchto předpokladech jsme formulovali následující hypotézy:

H1: Model měření ITVAH bude obsahovat následující faktory: *Negativní hodnocení chování*, *Náprava*, *Negativní hodnocení self* a *Únik*.

H2: Faktory *Negativní hodnocení self* a *Únik* negativně korelují se sebehodnocením.

H3: Mezi faktory viny (*Negativní hodnocení chování* a *Náprava*) a sebehodnocením není žádný vztah.

H4: Faktory *Negativní hodnocení chování* a *Náprava* pozitivně korelují s tendencí k sebeodpuštění.

H5: Faktory *Negativní hodnocení self* a *Únik* negativně korelují s tendencí k sebeodpuštění.

Metoda

Tvorba položek

Inventář tendence k vině a hanbě (ITVAH) navazuje na způsob měření náchylnosti k vině a hanbě pomocí scénářů, využívaný v TOSCA-3 (Tangney et al., 2000) i GASP (Cohen et al., 2011). Po vzoru novější metody GASP (Cohen et al., 2011) rozlišujeme u prožívání viny a hanby emocionální a behaviorální reakci. Tomu odpovídá předpokládaná čtyřfaktorová struktura, ITVAH – *Negativní hodnocení chování* (NHCh) a *Náprava* reprezentují afektivní, respektive behaviorální složku viny, *Negativní hodnocení self* (NHS) a *Únik* jsou analogickými dimenzemi u hanby. Na rozdíl od GASP, kde je na jeden scénář vždy navázána pouze jedna reakce, jsou v našem měřicím nástroji na jeden scénář navázány dvě položky odpovídající behaviorální a emocionální (resp. hodnotící) reakci. Na každý scénář viny je tak navázána jedna položka popisující NHCh (např. „Zpětně budete svého činu litovat“ po vyzrazení tajemství dobrého přítele) a jedna položka popisující úmysl nebo vykonání nápravy situace (např. „Druhý den hodíte sousedovi do schránky peníze na opravu škody“ poté, co jste předchozího dne naboural(a) sousedovo auto). Na každý scénář hanby je navázána jedna položka popisující NHS (např. „Budete se cítit jako špatný/á kamarád(ka) a nespolehlivý člověk“ poté, co jste zapomněl(a) a nedorazil(a) na smlouvenou schůzku s kamarádem) a jedna položka popisující únik ze situace (např. „Budete se šéfovi pár následujících dnů vyhýbat“ poté, co jste v práci něco rozbil(a) a šéf vás u toho přistihl). Respondenti na pětibodové Likertově škále značí výstižnost popsané reakce pro jejich osobu (*nevystihuje – spíše nevystihuje – ani tak, ani tak – spíše vystihuje – vystihuje*). Položky u jednoho scénáře jsou vždy seřazeny tak, že respondenti hodnotí nejdříve afektivní a následně behaviorální reakci. Předpokládáme, že rozlišení na afektivní a behaviorální složku viny a hanby u odpovědí na jednotlivé scénáře poskytne komplexnější náhled na prožívání viny a hanby. Současně tato struktura umožní sledovat vztah mezi emoční a behaviorální reakcí na stejný podnět.

ITVAH také zohledňuje vliv soukromého a veřejného prožívání pocitů viny a hanby (Combs et al., 2010; Smith et al., 2002). Osm scénářů obsahuje situace veřejného prožívání špatného skutku (hypoteticky vyvolávající pocity hanby), osm scénářů popisuje soukromé prožívání špatného skutku (hypoteticky vyvolávající pocity viny). ITVAH tak obsahuje celkem 16 scénářů s celkovým počtem 32 položek.

Při konstruování položek a scénářů po obsahové stránce jsme vycházeli z teorie o projevech viny a hanby (viz *Teoretické zázemí*) a z nástroje GASP (Cohen et al., 2011). Na základě analýzy teorie a scénářů GASP jsme vyvodili fasety situací vyvolávající vinu a hanbu. Tyto fasety se staly podkladem nových scénářů a položek relevantních pro české kulturní prostředí (pro plné znění položek ITVAH viz *Přílohu 1*).

Vzorek

ITVAH je určen pro česky mluvící dospělé, stejná populace proto byla využita i pro pilotní ověření metody. Výzkumný soubor byl získán metodou příležitostného výběru. K oslovení účastníků jsme využili sdílení online dotazníku na sociální síti Facebook a jeho hromadné rozesílání prostřednictvím emailu. Celkově vyplnilo pilotážní dotazník 262 respondentů, z toho 13 respondentů neúplně. Do finálních analýz tak byly zahrnuty odpovědi 249 účastníků, z nichž 167 bylo žen, 59 mužů a 23 respondentů pohlaví neuvedlo. Věkové rozpětí účastníků bylo od 18 do 75 let ($M = 26,4$; $SD = 11,1$; $Md = 22$). Data byla sbírána pomocí platformy Qualtrics.

Způsoby analýzy a zpracování dat

Faktorovou strukturu ITVAH jsme ověřili prostřednictvím ordinální konfirmační faktorové analýzy. Primárně jsme testovali čtyřfaktorový model s reziduálními kovariancemi mezi položkami vztahujícími se ke stejným scénářům (Model 1, viz obrázek 1 v sekci *Výsledky*). U takových položek předpokládáme – jak u viny, tak hanby – sdílený specifický rozptyl daný obsahem situace. Je nezbytné zohlednit, že behaviorální reakci u příslušného scénáře hodnotí respondenti vždy až po hodnocení reakce afektivní, což může hodnocení behaviorální reakce ovlivnit, a zvětšit tak sdílený specifický rozptyl obou položek.

Testovali jsme také alternativní model, který slučuje položky sytící *NHCh* a *NHS* do jednoho faktoru (Model 2). Tento model jsme se rozhodli zahrnout především pro kontrolu toho, jestli respondenti rozlišují mezi negativním hodnocením chování a self, pokud tyto dvě formy reakce nemají možnost bezprostředně u jednoho scénáře porovnat. Tangneyová (1995) totiž upozorňuje, že lidé sami mezi vinou a hanbou dost dobře rozlišovat neumí. Vzhledem ke struktuře ITVAH, kdy jeden scénář je určen buď pouze pro vinu, nebo pouze pro hanbu, se proto domníváme, že je vhodné kontrolovat, zda respondenti mezi hodnocením chování/self rozlišovali a zdali model slučující tyto dimenze nevysvětluje naše data lépe.

Reliabilitu jsme odhadovali pomocí hierarchické McDonaldovy omegy s korekcí dle Greena a Yangové (2009) využívané při ordinální CFA. Konstruktovou validitu jsme ověřovali na základě poznatků o souvislosti náchylnosti k vině a hanbě s tendencí k sebeodpuštění a sebehodnocením. Ve studii Carpentera a kol. (2016) byla korelace tendence k sebeodpuštění s náchylností k vině slabá a pozitivní, $r = 0,23$, a s náchylností k hanbě střední a negativní, $r = -0,42$. Pro měření tendence k sebeodpuštění jsme použili *The Heartland Forgiveness Scale* (HFS; Thompson et al., 2005), přesněji její zkrácenou a přeloženou verzi (Hašková, 2011). Ve studii Portera a kol. (2019) náchylnost k hanbě korelovala negativně se sebehodnocením ($r = -0,24$ a $-0,26$ pro *Únik* a *NHS* v GASP, $r = -0,51$ pro celkovou náchylnost k hanbě v TOSCA-3). Sebehodnocení jsme měřili prostřednictvím *Rosenbergovy škály sebehodnocení* (SES; Blatný & Osecká, 1994).

Deskriptivní statistiky byly spočítány v programu *jamovi* (The jamovi project, 2019), konfirmační faktorové analýzy a strukturní modely v prostředí R za použití balíčků *lavaan* (Rosseel, 2012) a *semTools* (Jorgensen, Pornprasertmanit, Schoemann, Rossel, 2018).

Výsledky

Deskriptivní statistiky

Deskriptivní statistiky jednotlivých položek ITVAH uvádíme v tabulce 1. Rozložení odpovědí položek měřících vinu je zpravidla zleva zešikmené. Účastníci většinou odpovídají, že je „spíše vystihuje“ či „vystihuje“ jak reakce *NHCh*, tak reakce *Nápravy*. Tomuto trendu neodpovídají jen položky 10 a 28, které jsou naopak zešikmené zprava. Příčinou této odlišnosti může být, že v nich uvedené reakce k nápravě chování jsou příliš „obtížné“. Například ITVAH_10 obsahuje reakci: „Přiznáte se a nabídnete se, že pokutu zaplatíte sám/sama.“

Tabulka 1
Deskriptivní statistiky jednotlivých položek ITVAH

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Skew.</i>	<i>Kur.</i>		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Skew.</i>	<i>Kur.</i>
ITVAH_1	3,63	1,27	-0,78	-0,56	ITVAH_17	4,06	1,11	-1,30	1,02
ITVAH_2	3,86	1,13	-1,27	0,95	ITVAH_18	3,95	1,30	-1,12	0,01
ITVAH_3	4,22	1,17	-1,54	1,36	ITVAH_19	4,40	0,86	-1,76	3,39
ITVAH_4	3,42	1,32	-0,51	-0,96	ITVAH_20	4,75	0,61	-3,24	12,33
ITVAH_5	4,17	1,00	-1,37	1,58	ITVAH_21	2,70	1,20	0,10	-1,19
ITVAH_6	1,63	0,99	1,80	2,82	ITVAH_22	1,35	0,69	2,30	5,85
ITVAH_7	3,63	1,23	-0,64	-0,70	ITVAH_23	3,85	1,11	-0,97	0,35
ITVAH_8	2,53	1,32	0,38	-1,15	ITVAH_24	1,54	0,79	1,42	1,40
ITVAH_9	3,79	1,34	-0,67	-0,91	ITVAH_25	4,38	0,85	-1,85	4,00
ITVAH_10	2,42	1,29	0,49	-0,85	ITVAH_26	3,99	1,09	-0,98	0,24
ITVAH_11	3,99	1,24	-1,20	0,38	ITVAH_27	4,24	0,92	-1,46	2,03
ITVAH_12	3,46	1,26	-0,50	-0,79	ITVAH_28	2,69	1,29	0,34	-1,03
ITVAH_13	4,02	1,25	-1,18	0,30	ITVAH_29	3,02	1,19	-0,21	-1,04
ITVAH_14	2,11	1,31	0,83	-0,64	ITVAH_30	1,17	0,48	3,26	11,95
ITVAH_15	4,34	1,06	-1,91	3,16	ITVAH_31	4,02	0,96	-1,09	0,96
ITVAH_16	2,09	1,26	0,84	-0,43	ITVAH_32	1,32	0,75	2,86	8,73

Pozn.: *NHCh* (1, 3, 9, 11, 17, 19, 25, 27); *Náprava* (2, 4, 10, 12, 18, 20, 26, 28); *NHS* (5, 7, 13, 15, 21, 23, 29, 31); *Únik* (6, 8, 14, 16, 22, 24, 30, 32)

Položky měřící *NHS* jsou také zleva zešíkmené až na položky 21 a 29. Tyto položky na rozdíl od ostatních nepopisují pouze nespecifické přisouzení negativního adjektiva sobě samému (např.: „Budete si připadat sobecký/á.“), ale používají výrazná označení explicitně vztažená k vlastní osobě jako „hrozný necita“ a „zlý člověk“. Položky měřící *Únik* ze situace jsou všechny zešíkmené zprava.

Faktorová struktura ITVAH

V Modelu 1 jsme specifikovali čtyři faktory (*NHCh*, *Náprava*, *NHS* a *Únik*) a modelovali reziduální korelace vždy mezi dvěma položkami vztahujícím se ke stejnému scénáři. Dále jsme modelovali reziduální korelaci položek ITVAH_6 a ITVAH_32 faktoru *Únik*. Obě totiž popisovaly podobný typ únikového chování, tedy nechat vzít telefon.

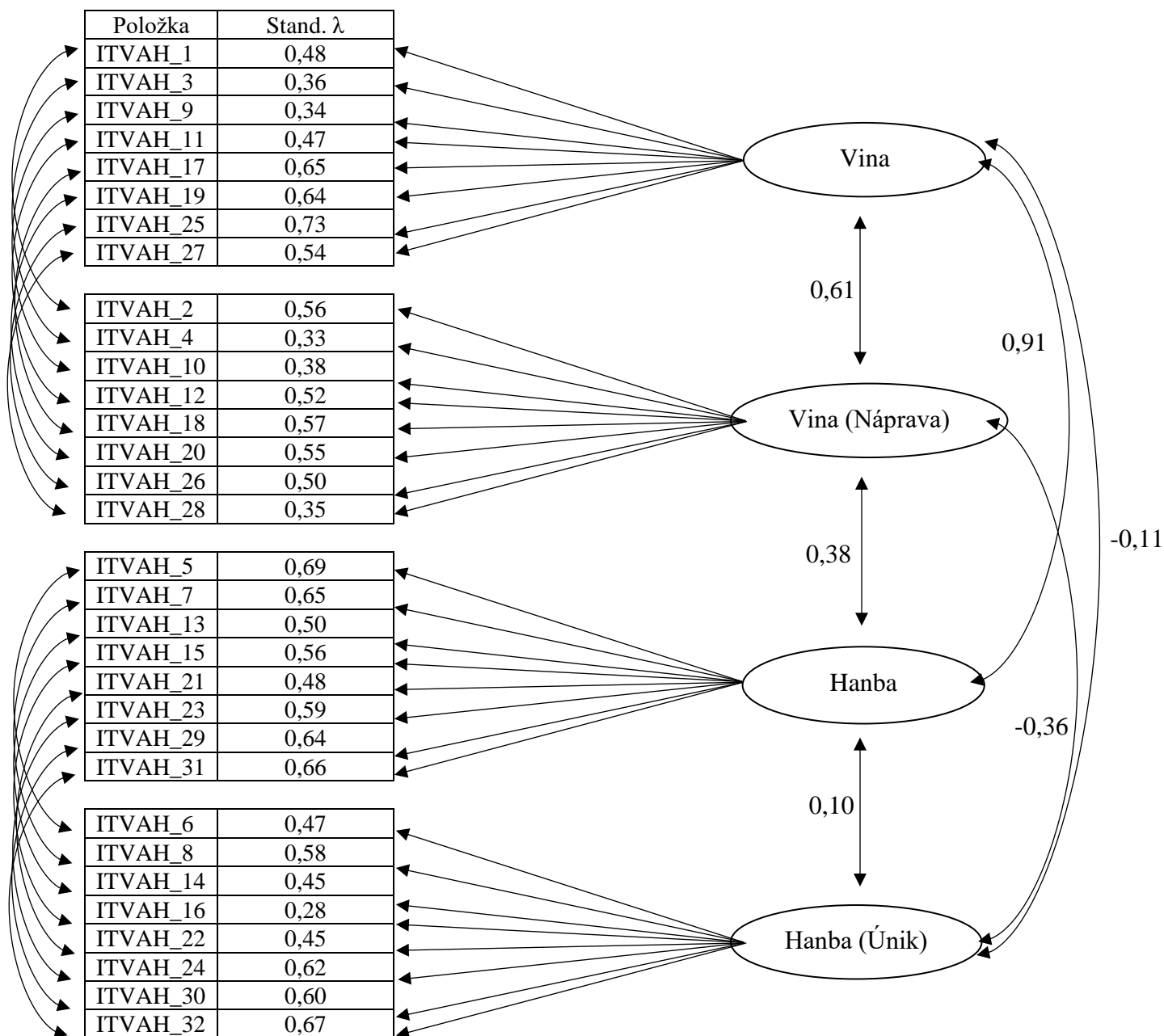
V Modelu 2 byly specifikovány tři faktory, kterými byly *Obecné negativní hodnocení*, *Náprava* a *Únik*. Faktor *Obecného negativního hodnocení* vznikl sloučením faktorů *NHCh* a *NHS* – důvodem byla silná korelace těchto faktorů v modelu 1 ($r = 0,906$). Reziduální korelace v modelu 2 byly povoleny stejně jako v modelu 1. Faktorovou strukturu obou modelů jsme ověřili pomocí ordinální CFA (*weighted least squares mean and variance estimation*). Indexy shody obou modelů s daty jsou zobrazeny v tabulce 2.

Tabulka 2
Shoda jednotlivých modelů s daty

Model	χ^2 (df)	CFI	TLI	SRMR	RMSEA (90% CI)
1	586,8 (441)***	0,908	0,897	0,086	0,037 (0,028; 0,044)
2	590,5 (442)***	0,907	0,895	0,086	0,037 (0,029; 0,044)

Pozn.: *** $p < 0,001$

Výsledky v tabulce 2 ukazují relativně dobrou shodu s daty u obou modelů. Inkrementální indexy CFI a TLI sice nedosahují doporučených hodnot $\geq 0,95$ (Hu & Bentler, 1999), to je ale do jisté míry způsobeno nízkým RMSEA základního modelu ($RMSEA_{null} = 0,183$). Druhým důvodem je zřejmě mnoho nadbytečných parametrů v podobě reziduálních korelací položek (některé jsou velmi slabé, viz *Přílohu 2*). Naopak absolutní indexy SRMR a RMSEA značí dobrou shodu modelu s daty a jsou u obou modelů prakticky totožné. Jelikož jsou modely vnořené ve striktním významu (odhadovány jsou totožné parametry, oba modely se liší pouze v jednom stupni volnosti daném zafixováním korelace mezi faktory *NHCh* a *NHS* na 1), provedli jsme jejich srovnání prostřednictvím rozdílu chí-kvadrát statistiky za užití metody *satorra.2000*, která je k dispozici v balíčku *lavaan* (Rosseel, 2012). Model 1 sice popsal data nepatrně lépe $\Delta\chi^2(1) = 5,39$, $p = 0,020$, a hodnoty inkrementálních indexů se u něj zdají být také mírně lepší, rozdíly jsou ale zanedbatelné. Vzhledem k téměř totožné shodě obou modelů s daty je otázkou, zda by model 2 neměl být vzhledem ke své úspornosti preferovanější a zda faktory *NHCh* a *NHS* nevyjadřují ve své podstatě to stejné. K této problematice se blíže vyjadřujeme v diskuzi. Dále nicméně pracujeme pouze s modelem 1, který má prozatím pevnější oporu v teorii. Strukturní diagram tohoto modelu znázorňuje *Obrázek 1*, tabulka s hodnotami reziduálních korelací se nachází v *Příloze 2*.

Obrázek 1

Strukturní diagram ordinální CFA Modelu 1. Faktorové rozptyly byly fixovány na 1; prahy pro každou položku byly odhadnuty, ale nejsou zobrazeny.

Souběžná a konstruktová validita ITVAH

Hypotézy o konstruktové validitě předpokládají negativní vztah mezi dimenzemi ITVAH měřícími hanbu a sebehodnocením. V případě viny žádný vztah se sebehodnocením nepředpokládáme. Dále předpokládáme negativní vztah dimenzí hanby s tendencí k sebeodpuštění a pozitivní vztah dimenzí viny s tendencí k sebeodpuštění. Pro ověření těchto hypotéz jsme vytvořili strukturní model. Ten má relativně dobrou shodu modelu s daty, $\chi^2(1048) = 1304$, $p < 0,001$, $CFI = 0,927$, $TLI = 0,921$, $SRMR = 0,084$, $RMSEA = 0,031$, $CI_{90\%} = [0,025; 0,037]$.

V tabulce 3 uvádíme vzájemné korelace dimenzí ITVAH se sebehodnocením a tendencí k sebeodpuštění na latentní úrovni.

Tabulka 3

Matice latentních korelací dimenzí ITVAH, SES a HFS

	1	2	3	4	5	6
1. ITVAH – Negativní hodnocení chování	–					
2. ITVAH – Náprava	0,61	–				
3. ITVAH – Negativní hodnocení self	0,90	0,37	–			
4. ITVAH – Únik	-0,10	-0,36	0,12	–		
5. Sebehodnocení (SES)	-0,12	0,001	-0,39	-0,38	–	
6. Tendence k sebeodpuštění (HFS)	-0,37	-0,13	-0,58	-0,34	0,71	–

Pozn.: $N = 249$

Co se konstruktové validity týče, získali jsme podporu pouze pro část našich hypotéz. Sebehodnocení středně negativně koreluje s faktory *NHS* a *Únik*. Korelace sebehodnocení s dimenzemi viny jsou svou velikostí prakticky zanedbatelné. Dále byla nalezena silná negativní korelace tendence k sebeodpuštění s *NHS* a střední negativní korelace s *Únikem*. V rozporu s H_4 je ale střední negativní korelace tendence k sebeodpuštění s *NHCh*.

Odhady reliability

Reliabilitu jsme ověřovali pomocí McDonaldovy omegy s korekcí (Green & Yang, 2009) pro každý ze čtyř faktorů zvlášť (viz tabulku 4). Škály reprezentující emoční složky jednotlivých dispozic (*NHCh* a *NHS*) překračují akceptovatelnou hodnotu reliability 0,7.

Tabulka 4

McDonaldovy ω jednotlivých dimenzí ITVAH

	McDonaldova ω
Vina (<i>NHCh</i>)	0,730
Vina (<i>Náprava</i>)	0,599
Hanba (<i>NHS</i>)	0,781
Hanba (<i>Únik</i>)	0,624

Behaviorální složky reakce se pohybují okolo hodnoty 0,6. Tyto hodnoty sice naznačují potenciálně velkou chybu měření, je ale potřeba zohlednit, že část specifického rozptylu jednotlivých položek je dána navázáním na konkrétní scénář, což mohlo přispět k nižším odhadům reliability. Uvedené hodnoty navíc přibližně korespondují s reliabilitami subškál jak v TOSCA-3 (Tangney & Dearing, 2002), tak v GASP (Cohen et al., 2011). U obou uvedených dotazníků nicméně autoři odhadovali vnitřní konzistenci prostřednictvím Cronbachova alfa, jehož hodnota mohla být oproti skutečné hodnotě reliability podhodnocená.

Diskuze

V této studii jsme prováděli pilotáž nové metody pro měření náchylnosti k vině a hanbě, *Inventáře tendence k vině a hanbě*. V první části naší studie jsme testovali hypotézy o faktorové struktuře ITVAH. Ani jeden z testovaných modelů nedosáhl doporučených hodnot u inkrementálních indexů shody modelu s daty, ale oba dosáhly dobrých hodnot u absolutních indexů. Shoda modelu s daty čtyřfaktorového modelu je mírně lepší než u modelu třífaktorového. Rozdíl mezi oběma modely je ale zanedbatelný. Mezi faktory *NHCh* a *NHS* byla navíc zjištěna velmi silná latentní korelace $r = 0,91$. Její hodnota odpovídá vztahu mezi stejnými dimenzemi u metody GASP (Cohen et al., 2011; Studie 2), kde byla zjištěna vzájemná latentní korelace $r = 0,84$.

Tato zjištění mohou na jedné straně vyvolávat pochybnosti o diferenciální validitě obou metod, na straně druhé mohou vést k úvaze, zda obě dimenze nevyjadřují ve své podstatě to stejné – jakési *obecné negativní hodnocení*. Teorie nicméně naznačuje, že je potřeba mezi oběma dimenzemi rozlišovat (viz např. Tangney & Dearing, 2002; Tracy & Robins, 2004), což podporují jak naše zjištění, tak zjištění autorů GASP (Cohen et al., 2011). V případě konstruktové validity ITVAH totiž dimenze *NHS* středně silně negativně korelovala se sebehodnocením, zatímco vztah sebehodnocení s *NHCh* byl velmi slabý. Podobně Cohenová a kol. (2011) zjistili pozitivní vztah mezi *NHS* a ruminací (zatímco vztah *NHCh* a ruminace byl negativní) a nepřímý pozitivní vztah *NHS* s depresivní symptomatologií právě ruminací. Naopak vyšší míra *NHCh* souvisela s nižší mírou depresivity.

Na základě uvedeného usuzujeme, že by v rámci ITVAH nebylo přínosné slučování obou dimenzí do faktoru *Obecného negativního hodnocení*. Současně ale považujeme za vhodné zvážit, zda není pro respondenty problematické rozlišovat mezi negativním hodnocením chování a self. V ITVAH (podobně jako v GASP) totiž nikdy nejsou tyto dva typy reakce uvedeny u jednoho scénáře. Lidé tak mohou obě dimenze přes jejich obsahový rozdíl vnímat podobně. Jednou z variant možné modifikace ITVAH by proto mohlo být přiřazení všech čtyř forem reakcí k jednomu scénáři tak, aby byl více zřejmý jejich obsahový rozdíl. To s sebou ale nese dvě omezení – jednak se umocní vzájemná lokální závislost položek, jednak následně nemá smysl uvažovat o dimenzi soukromého/veřejného prožívání viny a hanby v rámci scénářů. Současně by ale takový krok umožnil jasněji detekovat, zda je prožívání obou emocí skutečně na tyto dimenze navázáno. V rámci budoucího ověřování validity ITVAH by proto mohlo být přínosné porovnat mezi sebou různé formáty metody lišící se v počtu a typu položek navázaných na jeden scénář.

Zajímavým zjištěním je velmi nízká korelace mezi oběma dimenzemi hanby, která opět koresponduje se vztahy dimenzí v rámci GASP (Cohen et al., 2011). Lze se domnívat, že faktor *Únik* může být dimenzí schopnou rozlišovat jedince prožívající hanbu nepoměrně více než zbytek běžné populace. S ohledem na relativně vysokou korelaci faktoru *NHS* s *NHCh* a *Nápravou*, může být právě dimenze *Únik* tím, co přispívá k maladaptivnosti a destruktivnosti hanby. Cohenová a kol. (2011) dokonce uvažují nad tím, zda by *Únik* neměl být zbaven spojitosti s hanbou jakožto emocí a neměl by být spíše chápán jako tendence k určitému typu jednání. Nízká korelace mezi *NHS* a *Únikem* ale především poskytuje důležitý argument pro rozlišování behaviorální a emoční (hodnotící) složky při měření obou dispozic, což v případě TOSCA-3 (Tangney et al., 2000) chybí.

Pro další práci s pilotovanou metodou je potřeba zvážit také pozměnění obsahu metody. Některé položky nejsou syceny příslušnými faktory uspokojivě a bylo by vhodné jejich přeformulování. Dimenze viny nejhůře sytí položky 3, 9 (NHCh), 4 a 10 (Náprava) – u všech je standardizovaný náboj menší než 0,4. Položky 3 a 4 jsou navázány na situaci, kdy v MHD jedete s jízdenkou jiného člověka, který následně dostane pokutu, položky 9 a 10 na situaci, kdy byl z opisování nařčen váš spolužák namísto vás. Položka 9 („Pomyslíte si, jak jste ušetřil(a)“) je jedinou reverzní položkou v ITVAH a lze pochybovat o tom, zda svým obsahem vyjadřuje opak *NHCh*. V případě položky 3 („Pomyslíte si, že jste neměl(a) opisovat“) je otázkou, do jaké míry skutečně vyjadřuje emoční hodnotící reakci v porovnání s ostatními položkami *NHCh*. Položky 4 („Vyučujícímu se přiznáte, že jste to byl(a) vy, kdo opisoval“) a 10 („Přiznáte se a nabídnete, že pokutu zaplatíte sám/sama“) jsou svou povahou relativně obtížné, a navíc v sobě zahrnují výrazné „zveřejnění“ svého pochybení. Pokud při rozlišování mezi vinou a hanbou skutečně hraje roli dimenze soukromé–veřejné prožívání, je otázkou, zda tyto položky nepředstavují jakýsi hybrid mezi oběma emocemi a zda by se po uskutečnění uvedené reakce „nepřeklopil“ prožitek viny do prožitku hanby.

V případě faktoru *NHS* jsou náboje všech položek poměrně uspokojivé. Faktor *Únik* nejhůře sytí položku 16 („Na příští zastávce vystoupíte“ v situaci, kdy nepustíte sednout v MHD starší paní s berlemi), jejíž standardizovaný náboj je menší než 0,3. Je možné, že v případě této položky měli respondenti problém se do situace vcítit. Pro starší respondenty se navíc uvedená situace nezdá být příliš relevantní.

Co se týče konstruktové validity, podrželi jsme pouze část hypotéz. Zjistili jsme středně silnou negativní souvislost dimenzí hanby se sebehodnocením. Dimenze viny se sebehodnocením nekoreluje. V případě tendence k sebeodpuštění jsme získali podporu pro předpokládaný negativní vztah s dimenzemi hanby, současně jsme ale zjistili také slabou až střední negativní korelaci s dimenzí *NHCh*. To je v rozporu s naší hypotézou o pozitivním vztahu tendence k vině a sebeodpuštění. Zjištění Carpentera a kol. (2016) nicméně naznačují, že jednotlivé komponenty viny nemusí mít k sebeodpuštění stejný vztah. Pouhé negativní ohodnocení chování totiž ještě nutně nemusí vést k odpuštění sobě samému, ale vztah může být mediován dimenzí *Nápravy*.

Za hlavní limit studie považujeme metodu výběru vzorku. Respondenty jsme získali příležitostným výběrem v online prostředí. Od toho se může odvíjet relativní homogenita vzorku, v němž převažují spíše mladší respondenti, ačkoliv je ITVAH zamýšlen pro dospělou česko-slovenskou populaci. Zobecnění na cílovou populaci (např. na obyvatele České republiky) proto v současné chvíli není možné. Potenciální limit spatřujeme také ve velikosti vzorku. Vzhledem k množství odhadovaných parametrů v testovaných modelech, nemusel být počet odpovědí dostačující pro získání nezkreslených odhadů jednotlivých parametrů. Z uvedených důvodů je nutné ověřit model měření ITVAH i jeho konstruktovou validitu na vzorku výrazně větším, reflektujícím svými charakteristikami demografické složení české (a potažmo slovenské) populace. Výsledky této studie tak nabízejí pouze pilotní náhled na fungování ITVAH. Je proto nezbytné na ně nahlížet s vědomím uvedených limitů.

Pro širší využití metody ITVAH za účelem měření individuálních rozdílů v náchylnosti k prožívání viny a hanby je nezbytné dále ověřit její validitu, především její souvislost s dalšími psychologickými konstrukty. Důležitým cílem by také mělo být ověření souběžné validity ITVAH s TOSCA-3, která je v českém prostředí využívána k měření tendence k vině a hanbě

prakticky výhradně. Další ověřování validity ITVAH by mělo být provedeno na několikanásobně větším vzorku reflektujícím svým složením demografické charakteristiky české (a potažmo slovenské) populace. V budoucím výzkumu by bylo také vhodné pozměnit některé položky se slabými faktorovými náboji. Zároveň by ITVAH mohl být upraven tak, že k jednomu scénáři budou přiřazeny všechny čtyři formy reakcí, aby se dalo lépe určit, nakolik a jakým způsobem jsou náchylnosti k vině a hanbě vzájemně propojeny.

Literatura

- Blatný, M., & Osecká, L. (1994). Rosenbergova škála sebehodnocení: Struktura globálního vztahu k sobě. *Československá psychologie*, 38(6), 481–488.
- Carpenter, T. P., Tignor, S. M., Tsang, J.-A., & Willett, A. (2016). Dispositional self-forgiveness, guilt- and shame-proneness, and the roles of motivational tendencies. *Personality and Individual Differences*, 98, 53–61. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.04.017>
- Cohen, T. R., Wolf, S. T., Panter, A. T., & Insko, C. A. (2011). Introducing the GASP scale: A new measure of guilt and shame proneness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(5), 947–966. <https://doi.org/10.1037/a0022641>
- Combs, D. J. Y., Campbell, G., Jackson, M., & Smith, R. H. (2010). Exploring the consequences of humiliating a moral transgressor. *Basic and Applied Social Psychology*, 32(2), 128–143. <https://doi.org/10.1080/01973531003738379>
- Dvořáková, P. (2013). *Tendence k prožívání studu a tendence k prožívání viny jako moderátory vztahu mezi interpersonální závislostí a vyhledáváním sociální opory*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. https://is.muni.cz/th/dlfsp/BP_Dvorakova.pdf
- Fontaine, J. R., Luyten, P., De Boeck, P., & Corveleyn, J. (2001). The Test of Self-Conscious Affect: Internal structure, differential scales and relationships with long-term affects. *European Journal of Personality*, 15(6), 449–463. <https://doi.org/10-1002/per.428>
- Gilbert, P., & Irons, C. (2008). Shame, self-criticism, and self-compassion in adolescence. In N. B. Allen & L. B. Sheeber (Eds.), *Adolescent emotional development and the emergence of depressive disorders* (pp. 195–214). Cambridge: Cambridge University Press.
- Giner-Sorolla, R., Piazza, J., & Espinosa, P. (2011). What do the TOSCA guilt and shame scales really measure: Affect or action? *Personality and Individual Differences*, 51(4), 445–450. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.04.010>
- Green, S. B., & Yang, Y. (2009). Reliability of summed item scores using structural equation modeling: An alternative to coefficient alpha. *Psychometrika*, 74(1), 155–167. <https://doi.org/10.1007/s11336-008-9099-3>
- Hašková, J. (2011). *Osobnostné súvislosti odpúšťania sebe a iným*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. https://is.muni.cz/th/323495/fss_m/
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1–55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Jorgensen, T. D., Pornprasertmanit, S., Schoemann, A. M., & Rossel, Y. (2018). *semTools: Useful tools for structural equation modeling* (Verze 0.5-1) [R package]. <https://CRAN.R-project.org/package=semTools>

- Kořínek, D., Benda, J., & Žitník, J. (2019). Psychometrické charakteristiky krátké české verze dotazníku Pěti aspektů všímavosti (FFMQ-15-CZ). *Československá psychologie*, 63(1), 55–70.
- Látalová, A. (2017). *Individuální rozdíly v citlivosti vůči odmítnutí: Souvislost s negativní afektivitou a tendencí k pocitům studu a viny*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. <https://is.muni.cz/auth/th/va2qz/>
- Leith, K. P., & Baumeister, R. F. (1998). Empathy, shame, guilt, and narratives of interpersonal conflicts: Guilt-prone people are better at perspective taking. *Journal of Personality*, 66(1), 1–37. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00001>
- Luyten, P., Fontaine, J. R., & Corveleyn, J. (2002). Does the Test of Self-Conscious Affect (TOSCA) measure maladaptive aspects of guilt and adaptive aspects of shame? An empirical investigation. *Personality and Individual Differences*, 33(8), 1373–1387. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00197-6](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00197-6)
- Marcinechová, D., & Martinčková, L. (2018). Odpustenie sebe a jeho súvislosti s tendenciou k vine, tendenciou k hanbe a empatiou u mladých dospelých. *E-psychologie*, 12(2), 1–15. <https://doi.org/10.29364/epsy.316>
- Porter, A. C., Zerkowicz, R. L., Gist, D. C., & Cole, D. A. (2019). Self-evaluation and depressive symptoms: A latent variable analysis of self-esteem, shame-proneness, and self-criticism. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 41, 257–270. <https://doi.org/10.1007/s10862-019-09734-1>
- Rosseel, Y. (2012). lavaan: An R package for structural equation modeling. *Journal of Statistical Software*, 48(2). <https://doi.org/10.18637/jss.v048.i02>
- Smith, R. H., Webster, J. M., Parrott, W. G., & Eyre, H. L. (2002). The role of public exposure in moral and nonmoral shame and guilt. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(1), 138–159. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.83.1.138>
- Škrdlík, F. (2019). *Neadekvátní pocity viny. Převod dotazníku IGQ-67 do češtiny*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. https://is.muni.cz/th/x660p/DP_FINAL_VERZE3.pdf
- Tangney, J. P. (1992). Situational determinants of shame and guilt in young adulthood. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(2), 199–206. <https://doi.org/10.1177/0146167292182011>
- Tangney, J. P. (1995). Constructive and destructive aspects of shame and guilt. In A. C. Bohart & D. J. Stipek (Eds.), *Constructive & destructive behavior: Implications for family, school, & society* (s. 127–145). Washington, DC: American Psychological Association.
- Tangney, J. P., & Dearing, R. L. (2002). *Shame and guilt*. The Guilford Press.
- Tangney, J. P., Dearing, R. L., Wagner, P. E., & Gramzow, R. (2000). *The test of self-conscious affect-3 (TOSCA-3)*. George Mason University.
- Tangney, J. P., Youman, K., & Stuewig, J. (2009). Proneness to shame and proneness to guilt. In M. R. Leary & R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior* (pp. 192–209). New York: The Guilford Press.
- The jamovi project. (2019). *jamovi* (Verze 0.9) [Počítačový software]. <https://www.jamovi.org>
- Thompson, L. Y., Snyder, C. r., Hoffman, L., Michael, S. T., Rasmussen, H. N., Billings, L. S., Heinze, L., Neufeld, J. E., Shorey, H. S., Roberts, J. C., & Roberts, D. E. (2005). Dispositional forgiveness of self, others, and situations. *Journal of Personality*, 73(2), 313–360. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00311.x>

Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2004). Putting the self into self-conscious emotions: A theoretical model. *Psychological Inquiry*, 15(2), 103–125.

https://doi.org/10.1207/s15327965pli1502_01

Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2006). Appraisal antecedents of shame and guilt: Support for a theoretical model. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 32(10), 1339–1351.

<https://doi.org/10.1177/0146167206290212>

Dostupnost výzkumných dat (odkazy na úložiště): [Dataset](#) ; [R skript](#)

Oba soubory lze otevřít v programovacím jazyku R (respektive v kompatibilním softwaru RStudio).

Přílohy

Příloha 1: Kompletní znění Inventáře tendence k vině a hanbě

Před sebou máte nyní několik událostí, které se mohou běžnému člověku v průběhu života přihodit. U každé události jsou následně uvedeny dvě možné reakce na vzniklou situaci. Tyto reakce se nevylučují. Přečtěte si prosím vždy pozorně popis události a pokuste se do situace co nejvíce vcítit. Následně zaznačte, jak moc vystihuje popis reakce na příslušnou událost to, jak byste reagoval/a v reálném životě.

Slíbil(a) jste svému vedoucímu, že půjdete do práce i v sobotu dopoledne, abyste si dopracoval(a) chybějící hodiny. Bohužel ale v sobotu zaspíte a přijdete do práce až kolem jedenácté. V sobotu na pracovišti ale nikdo není, takže o vašem pozdním příchodu nikdo neví.

(ITVAH_1) Budete si toto zaspání vyčítat.

(ITVAH_2) Zůstanete v práci i odpoledne.

Při zkoušce opíšete správné odpovědi od spolužáka. Zatímco vy získáte plný počet bodů, váš spolužák kvůli podezření z opisování zkouškou neprojde.

(ITVAH_3) Pomyslíte si, že jste neměl(a) opisovat.

(ITVAH_4) Vyučujícímu se přiznáte, že jste to byl(a) vy, kdo opisoval.

Slíbíte kolegovi, že mu pomůžete vytvořit podklad k prezentaci jeho projektu před investory ve firmě. Na slib ale zapomenete a vzpomenete si na něj až večer před prezentací projektu, když vám kolega začne psát zprávy a bude se vám snažit dovolat.

(ITVAH_5) Budete si připadat neschopně a nezodpovědně.

(ITVAH_6) Nebudete mu brát telefony a odpovídat na zprávy.

V práci jste něco rozbil(a) a šéf vás u toho přistihl.

(ITVAH_7) Budete se cítit jako nešikovný a neschopný člověk.

(ITVAH_8) Budete se šéfovi pár následujících dnů vyhýbat

Na zemi vedle automatu si všimnete ještě neprojeté jízdenky, vezmete si ji a nastoupíte do dopravního prostředku. Když přijde na kontrolu jízdenek, paní, co nastupovala na stejné zastávce jako vy, dostane pokutu, protože nemohla najít lístek, o kterém ale tvrdila, že si ho koupila a musel jí vypadnout.

(ITVAH_9) Pomyslíte si, jak jste ušetřil(a).

(ITVAH_10) Přiznáte se a nabídnete se, že pokutu zaplatíte sám/sama.

Večer při parkování v místě, kde bydlíte, narazíte do sousedova auta tak, že mu promáčknete kapotu. Vaše auto vyvázne bez škrábnutí. Nikdo vás při nárazu neviděl, takže své auto přeparkujete tak, aby vás nikdo nemohl podezřívát.

(ITVAH_11) Budete si vyčítat, že jste se sousedovi nepřiznal(a).

(ITVAH_12) Druhý den hodíte sousedovi do schránky peníze na opravu škody.

Jdete po ulici a na zemi uvidíte bezvládně ležícího člověka. Vy ale spěcháte na schůzku, a protože jsou kolem další lidé, tak mu nepomůžete a pokračujete dál.

(ITVAH_13) Budete si o sobě myslet, že jste špatný člověk.

(ITVAH_14) Ještě více přidáte do kroku.

V prostředku městské hromadné dopravy neuvolníte místo starší paní s berlemi.

(ITVAH_15) Budete si připadat sobecký/á.

(ITVAH_16) Na příští zastávce vystoupíte.

Jdete na návštěvu za svou babičkou do nemocnice a vaše matka vás požádá, abyste ji moc pozdravoval(a) a něco důležitého jí vyřídil(a). Při návštěvě na to ale zapomenete. Když už jste na cestě z nemocnice, tak si na to vzpomenete.

(ITVAH_17) V duchu negativně ohodnotíte toto zapomenutí.

(ITVAH_18) Vráťte se do nemocnice a babičce vše vyřídíte.

Na smlouvanou schůzku dorazí váš partner/vaše partnerka s velkým zpožděním. Začnete mu/jí to vyčítat a pohádáte se. Doma ale při pohledu do diáře zjistíte, že jste to byl(a) vy, kdo dorazil na místo příliš brzy a váš partner přišel/vaše partnerka přišla včas.

(ITVAH_19) Kvůli vyvolání hádky se budete cítit hrozně.

(ITVAH_20) Partnerovi/partnerce řeknete pravdu a omluvíte se.

Kamarád vám vypráví historku, za kterou se prý velmi stydí. Vám ale jeho vyprávění připadá velmi vtipné, neudržíte se a začnete se smát.

(ITVAH_21) Napadne vás, že jste hrozný necita.

(ITVAH_22) Vymluvíte se, že spěcháte, a urychleně odejdete.

Při konverzaci s kamarádem záměrně řeknete lež, kterou on v průběhu konverzace s vámi odhalí.

(ITVAH_23) Budete se cítit jako prolhaný člověk.

(ITVAH_24) Přestanete se s ním vídat.

Vaši sousedi odjeli na dovolenou. Poprosili vás, abyste jim zalil(a) květiny, zatímco budou pryč. Bohužel jste na to ale zapomněl(a) a jedna drahá květina uvadla. Zítra se mají vaši sousedi vrátit.

(ITVAH_25) Budete naštvaní, že jste na to zapomněli.

(ITVAH_26) Koupíte sousedům tu stejnou kytku.

Vyzradíte tajemství vašeho dobrého přítele. Ten se to nikdy nedozví.

(ITVAH_27) Zpětně budete svého činu litovat.

(ITVAH_28) Přiznáte se příteli k vyzrazení tajemství.

Váš kamarád se ve svém vztahu potýká z vašeho pohledu s triviálním problémem. Na vašem pravidelném setkání vás poprosí o radu. Vy jste ale po celém dni v práci unavení, a proto odpovíte trochu podrážděně.

(ITVAH_29) Budete si říkat, že jste zlý člověk.

(ITVAH_30) Přestanete se s kamarádem stýkat.

S kamarádem jste si domluvil(a) schůzku, na kterou jste ale zapomněl(a) a nedorazil(a) na ni.

(ITVAH_31) Budete se cítit jako špatný/á kamarád(ka) a nespolehlivý člověk.

(ITVAH_32) Nebudete mu odepisovat na zprávy a nebudete mu zvedat telefon.

Pozn.: *NHCh* (1, 3, 9, 11, 17, 19, 25, 27); *Náprava* (2, 4, 10, 12, 18, 20, 26, 28); *NHS* (5, 7, 13, 15, 21, 23, 29, 31); *Únik* (6, 8, 14, 16, 22, 24, 30, 32)

Příloha 2: Tabulka reziduálních korelací v modelu 1

<i>item1</i>	<i>item2</i>	<i>korelace</i>
ITVAH_1	ITVAH_2	0,13
ITVAH_3	ITVAH_4	0,36
ITVAH_9	ITVAH_10	0,24
ITVAH_11	ITVAH_12	0,44
ITVAH_17	ITVAH_18	0,11
ITVAH_19	ITVAH_20	0,56
ITVAH_25	ITVAH_26	0,29
ITVAH_27	ITVAH_28	0,22
ITVAH_5	ITVAH_6	0,03
ITVAH_7	ITVAH_8	0,60
ITVAH_13	ITVAH_14	-0,16
ITVAH_15	ITVAH_16	0,35
ITVAH_21	ITVAH_22	0,22
ITVAH_23	ITVAH_24	0,43
ITVAH_29	ITVAH_30	0,02
ITVAH_31	ITVAH_32	-0,11
ITVAH_6	ITVAH_32	0,54

Údaje o autorech

Patrik Rudolf je studentem navazujícího magisterského studia psychologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity.

Kontaktní údaje

Adresa: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Joštova 218/10, 602 00 Brno
(shodná pro všechny autory)
E-mail: 471345@mail.muni.cz

Petra Hubatková je studentkou navazujícího magisterského studia psychologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity.

E-mail: 469195@mail.muni.cz

David Kremeník je studentem navazujícího magisterského studia psychologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity.

E-mail: 471324@mail.muni.cz

Vít Kratochvíl je studentem navazujícího magisterského studia na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity.

E-mail: viita@mail.muni.cz

Mgr. Adam Ťápal, M.A. přednáší na katedře psychologie a je výzkumným pracovníkem v Institutu výzkumu dětí, mládeže a rodiny, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity.

E-mail: adam.tapal@mail.muni.cz

Mgr. Hynek Cígler, PhD. přednáší na katedře psychologie a je výzkumným pracovníkem v Institutu výzkumu dětí, mládeže a rodiny, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity.

E-mail: hynek.cigler@mail.muni.cz

Rudolf, P., Hubatková, P., Kremeník D., Kratochvíl, V., Ťápal, A., & Cígler, H. (2020). Inventář tendence k vině a hanbě (ITVAH): pilotní studie. *E-psychologie*, 14(3), 49-65.
<https://doi.org/10.29364/epsy.378>